

latot Brassainak eszméi és a mai tudományos eredmények között. A méltó elkeseredés hangján szól arról a káros nemtörődomségről, amellyel a magyar filológiai és pedagógiai irodalom Brassaival szemben viselkedett. Megszívlelendő felhívást intéz a magyar nyelvtanárokhoz, akik a módszer javításán fáradoznak, hogy vegyék még ma is alapul Brassai ez értekezését, melyeknek tartalma távolról sincs kiemlítve. Emellett az igaz hódolat hangján szól a nagy mesterről, sohaem esik a szónoki dicséret hibájába, sőt tárgyilagos bírálatot is fűz magyarázatába. Rámutat arra, amiben többet tudunk ma, mint Brassai. És ezen a ponton talán szabad némi kiegészítéssel adóznom Brassai emlékének. Az újabban keletkezett vita, mely az idegen nyelvek tanításának céljait akarja tisztázni, ugyancsak Brassaira vezethető vissza. A «Nyelvtanulás» című értekezésében, tehát már 1837-ben írja e gyönyörű mondást: «Ha előmbé adatnék választásul, hogy egy nemzet nyelvét s litteraturáját alaposan s kiterjedten ismerjem, vagy nyelve tudása és jól tudása nélkül közte utazhassam, tévovázás nélkül az elsőt választanám». Az újabb nyelvpedagógiai irodalom, továbbfejtve e gondolatot, a kétféle célt, a megértést és a tudást (beszédet), módszer tekintetében is differenciálni igyekszik, míg Brassai még csak egyféle eljárásról szól, bármi legyen is a cél.

Hogy a nyelvtanítás *nehéz* feladat, hogy időt és fáradságot követel tanító és tanuló részéről egyaránt, hogy tehát nincs «könnyű, gyors és kellemes» út azok számára, akik idegen nyelvet akarnak *megtanulni*, azt ugyan nem mondja még Brassai, de bizonyára elhinné és elfogadná, ha az azóta gyűjtött tapasztalatokat is ismerné. Már maga kételkedik abban, hogy az általa «megtámadott módszer segítségével (a Donatuséről szól) a tanulók milliói és milliói a klaszszikus nyelveket meg is tanulták» s így folytatja: «Tanulták! Megengedem! De hogy meg is tanulták-e, az már más kérdés.» Főképen az iskolai nyelvtanítás érdekében kellene a köztudatba átvinnünk, hogy nyelvet tanulni nem könnyű, nem kényelmes, nem kellemes feladat, hanem olyan, mely az erők megfeszítése, kitartás és munka nélkül meg nem oldható. Ezt még nem hirdeti Brassai, de ott olvasható már a sorok közt.

Bartos Fülöp.

*

Pierre Villey: Influence de Montaigne sur les idées pédagogiques de Locke et de Rousseau. Paris: Librairie Hachette et Cie 1911. 8-adrét, 270 lap, ára 6 korona.

Villey, a cœni egyetem tanára és Montaigne iratainak alapos ismerője, Montaigne hatását tette kutatásainak tárgyává. Régebben szerzőnk Montaigne befolyását néhány angol íróra, újabban

pedig Montaigne befolyását Lockera és különösen Rousseaura tette tanulmányainak tárgyává.

Ismeretes, hogy Locke 1679-ben protektorát, Shaftesburyt száműzetésbe követte Hollandiába, ahol protestáns vallású franciákkal, akiket a nantes-i edictum hazájukból száműzött, sűrűn találkozott.

Ebben az időben Locke említi is a maga naplójában, hogy tanulmányozza Montaigne «Essais» c. művét. Eleinte igen szigorú kritikát mond e műről, mindamellett számtalan helyen a nagy francia elmélkedő befolyása alatt áll.

Szerzőnk már most eme befolyást részletesen ki is mutatja, egymás mellé állítva azokat a definíciókat, amelyeket Montaigne a meghatározás lehetetlenségéről, az emlékezőtehetség hasznáról felállít, amely szembeállításnál Montaigne nagy befolyása szembetűnő, oly annyira, hogy Locke majdnem ugyanazon szavakat használja gondolatainak kifejezésére, mint Montaigne.

«Les pensées sur l'Education Critique des Méthodes en usage» c. fejezetben szerzőnk kimutatja, hogy Montaigne az akkori divatban levő tanítási módszerek, különösen a nyelvtanítás módszere ellen kel ki és már ekkor is a nyelvtanításnál a most annyira kultivált gyakorlati módszert ajánlotta. — Montaigne véleménye szerint pl. a gyermek két év alatt az angol nyelvet megtanulhatja nyelvtanni szabályok nélkül is, ha egy angolul beszélő személy állandóan körülötte van. Ép ily módon megtanulhatja a francia, sőt még a latin nyelvet is. Locke e tekintetben ugyanazon a véleményen volt. Hány asszony beszél egész helyesen valamely idegen nyelven anélkül, hogy fogalma volna az idők használatáról, participiumokról, igehatározókról vagy előszócskákról! Eszerint tehát a nyelvtan megtanulását kizárólag a tudósoknak kell fenntartani.

Szerzőnk végre arra az eredményre jut, hogy Locke elődjének Montaignak pedagógiai gondolatait helyesen meghatározta, sőt sokban kiegészítette.

Könyvünk második felében Villey Montaignenak Rousseaura való hatásával foglalkozik. Villey kimutatja, hogy Rousseau még az 1740-ből származó «Projet d'éducation de M. de Sainte-Marie» c. művében teljesen Montaigne befolyása alatt áll, azonban már «Emil»-jében önállóbb, habár Rousseau itt is arra törekszik, hogy az értelmi nevelés terén Montaigne ideálját megalkossa. Montaigne fizikai nevelésének programját pedig, amelyet Locke kiegészít, Rousseau is fölveszi «Emil» című művében.

Végül azt a tényt konstatálhatjuk, hogy Villey műve a szerző nagy szorgalmáról és alapos tudásáról tesz méltó bizonyosságot.